

Józef Glemp

Ks. Teodor Taczak (1878-1941)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 16/1-2, 285-288

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SUMMARIUM

**De vita actioneque scientifica professoris Michaelis Wyszyński
(1890—1972)**

In memorato articulo tractatur de vita actioneque scientifica sacerdotis Michaelis Wyszyński, professoris iuris canonici et Romani in Universitate Leopoliensi, Torunensi et Wratislaviensi, nati in Wyżniany in anno 1890 et mortui in Wratislavia 1972 anni. Professor Michael Wyszyński erat peritissimus investigator in iure Polonico, canonico, praesertim de matrimonio et in iure Romano per opus *De matrimonio Romano ob metum contracto*, Professor Wyszyński erat etiam clarus con-tionator dirigensque chori et cantus ecclesiastici.

Bp Wincenty Urban

KS. TEODOR TACZAK (1878—1941)

Był prawnikiem kościelnym, który mając rzetelne wykształcenie teologiczne, łączył wiedzę teoretyczną z działalnością administracyjną i duszpasterską.

Urodził się w Mieszkowie (pow. Jarocin) dnia 16.10.1878, z ojca Andrzeja i matki Balbiny Warsieckiej. Rodzice zmarli przedwcześnie, zdążyli jednak dzieciom wszczepić zdrowe zasady religijne i gorący patriotyzm. Jeden z braci Teodora, Stanisław, późniejszy generał, od grudnia 1918 r. do lutego 1919 r. był pierwszym głównym dowódcą powstania wielkopolskiego z ramienia NRL, a drugi brat, Leon, był kapłanem pracującym w archidiecezji gnieźnieńskiej i zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau.

Od r. 1889 uczęszczał Teodor T. do gimnazjum w Ostrowie Wlkp., gdzie d. 25 II 1897 złożył maturę. Przez trzy lata następnie odbywał studia teologiczne i filozoficzne w seminarium duchownym w Poznaniu, gdzie słuchał wybitnych wówczas kapłanów: ks. I. Warmińskiego (dogmatyka), ks. Klopscha (historia Kościoła i prawo kanoniczne), ks. Jedzinka (teologia moralna), ks. Hozakowskiego (Pismo św.), a potem przez rok przebywał na praktycznym kursie teologiczno duszpasterskim w Gnieźnie, gdzie otrzymał święcenia kapłańskie z rąk biskupa Andrzejewicza dnia 19 III 1901. Przez sześć semestrów studiował następnie w Monasterze. Studia uwieńczył doktoratem z teologii za rozprawę: „Dämonische Bessenheit, ein Kapitel aus der kath. Lehre von der Herrschaft des Fürsten der Sünde u. des Todes”, Münster 1903, pisaną pod kierunkiem znanego teologa niemieckiego ks. Piotra Józefa Schrödera (1849—1903). Powróciwszy do Kraju przez 5 lat był mansjonarzem przy kościele św. Wojciecha w Poznaniu. W r. 1908 otrzymał nominację na profesora prawa kanonicznego, teologii moralnej i zagadnień socjalnych w seminarium duchownym w Gnieźnie. Do profesury doszły jeszcze inne obowiązki: był bibliotekarzem biblioteki seminaryjnej i kapitulnej,

a od r. 1909 prokuratorem fiskalnym i obrońcą węzła małżeńskiego przy sądzie duchownym w Gnieźnie. W tym też roku otrzymał IV kanonikat w Kapitulie św. Jerzego. Po śmierci arcybiskupa Likowskiego wikariusz kapitulny archidiecezji gnieźnieńskiej biskup Kloske mianował go wikariuszem generalnym „in spiritualibus”, który to urząd piastował aż do objęcia władzy przez arcybiskupa Dalbora (VIII 1915). Za czasów arcybiskupa Dalbora włączył się bardziej w pracę sądowniczą. Dnia 5. XI. 1915 r. został sędzią, a w następnym roku prezesem (oficjałem) sądu duchownego w Gnieźnie. W r. 1919 Stolica Apostolska przyznała mu godność szambelana papieskiego. Pozatem prowadził sodalicję maryańską panów jako „moderator”.

Liczne zajęcia administracyjne i sądownicze nie przysłoniły mu głównej drogi działania, jakim były wykłady prawa kanonicznego w seminarium. Poziom, na jaki podniósł nauczanie ks. Trzciniński, zobowiązywał, i ks. Taczak, korzystając z metod i dorobku poprzednika, mógł prace kontynuować nie tylko w kanonistyce, ale także w dziedzinie teologii moralnej i zagadnień społecznych, czynił to zaś w sposób odpowiedzialny. Gdy chodzi o wykłady teologii moralnej, to pojmowano ją wówczas normatywnie i dlatego w wykładzie opierano się w wielkiej mierze na prawie kanonicznym, zwłaszcza zaś na tzw. kursie praktycznym, w jakim specjalizowało się seminarium w Gnieźnie. Ks. Taczak wykladał zasadniczo po łacinie, niemniej niektóre zagadnienia przedstawiał po polsku. Wykłady usystematyzowane w traktaty opublikował w wydaniach książkowych, na dobrym papierze, jednak tylko na prawach rękopisów. I tak po r. 1911 w drukarni J.B. Langego w Gnieźnie ukazało się: „*Ius matrimoniale ecclesiasticum alumnorum seminarii archiepiscopalis gnesnensis usui accommodavit Dr T. Taczak, theol. moralis et iuris canonici professor ordinarius*” — stron 148. Podręcznik ten napisany jest dobrą łaciną, jasno i przejrzysto, szeroko uwzględnia prawo diecezjalne oraz ustawodawstwo świeckie dotyczące omawianych kwestii. Dalszymi dziełami wydanymi na tych samych prawach w Gnieźnie są: „*Tractatus de Sacramento Poenitentiae alumnorum seminarii archiepiscopalis gnesnensis usui accommodavit...*”, stron 142, oraz „*Tractatus de censuris*”, stron 73.

W roku 1913 lub na początku 1914 w tej samej drukarni wydał ks. Taczak „*Kościelne prawo majątkowe dla użytku alumnów seminarium duchownego gnieźnieńskiego jako manuskrypt drukowane*”, stron 152. W tej bardziej oryginalnej pracy pokazał ks. T. doskonałą znajomość przedmiotu i literatury, dając naświetlenie wszechstronne i praktyczne. Podaje zazwyczaj historyczny rozwój omawianych instytucji kościelnych i przytacza równolegle wpływy i odrębności, jakie wytworzyły się w prawie diecezjalnym bądź pod wpływem tradycji, bądź ustawodawstwa świeckiego. W ten sposób omówione zostały: dozór, reprezentacja parafialna, władza biskupa, władza państwowa, patronat, testamenty, beneficja, służba, przywileje, świadectwa, kościoły, cmentarze, budowle, nie-

ruchomości, kapitały, kolekty itd. Praca opiera się na „Zbiorze ustaw” ks. Trzcńskiego, niemniej odwołuje się do źródeł znajdujących się poza wspomnianym „Zbiorem”, korzysta z nich bezpośrednio, a sam materiał układa oryginalnie. Jest to bardzo cenne dzieło dla studium historii prawa majątkowego zwłaszcza diecezjalnego.

Ks. Taczak jako wykształcony teolog nie zaniedbywał także dziedziny teologii, zwłaszcza apologetyki. Organizował odczyty na tematy religijne i sam głosił konferencje, a wiele z tych przemysłów publikował w dwutygodniku „Wiadomości apologetyczne”, wydawanym w Poznaniu, którego wraz z ks. Krzeszkiewiczem był redaktorem w latach 1911—1913. Również w „Zbiorze wykładów apologetycznych” wydanych pod redakcją ks. Trzcńskiego, Poznań 1912, s. 174 + 10 nlb., miał swój wkład. Nadto w okresie pobytu w Gnieźnie opublikował jeszcze dwie prace z dziedziny apologetyki: „Hipnotyzm i spirytyzm”, Poznań 1909, s. 88, oraz „Buddyzm i chrześcijaństwo”, Poznań 1918, s. 59 + 5 nlb., a także jeden artykuł z prawa kanonicznego: „Ważniejsze zmiany prawa małżeńskiego w nowym kodeksie prawa kanonicznego”, Wiadomości dla Duchowieństwa, 5(1918) 15, 27—28, 39—40.

Po odzyskaniu niepodległości, kiedy to nawiązano kontakty z episkopatem francuskim w sprawie zaspokojenia palących potrzeb duchowych polskich emigrantów, arcybiskup Dalbor wysłał ks. Taczaka do Francji, by tam dopomagał w organizowaniu duszpasterstwa dla Polaków. W r. 1921 alumni seminarium duchownego w Gnieźnie pożegnali swego profesora wyjeżdżającego do Francji, ale w nadziei, że wróci niebawem i obejmie katedrę prawa kanonicznego na Wydziale teologicznym, którego założenie przy Uniwersytecie poznańskim było żywo omawiane. Do utworzenia jednak wydziału, jak wiadomo, nie doszło.

Praca we Francji była niełatwa. Zniszczenia powojenne, brak polskich kapłanów i stale rosnąca fala polskiego uchodźstwa zarobkowego z Polski, a także z Niemiec, nie pozwalała na należyte zaspokojenie potrzeb religijnych kulkuset tysięcznej rzeszy Polaków. Działalność ks. Taczaka obejmowała zasadniczo Francję wschodnią. Osiedlił się w Metz i był dziekanem duszpasterzy polskich w swoim okręgu.

W r. 1925 powrócił do Polski i otrzymał probostwo w Śremie, w archidiecezji poznańskiej. W r. 1930 władza kościelna przeniosła go na stanowisko proboszcza przy kościele św. Marcina w Poznaniu, gdzie pozostał aż do swego aresztowania przez hitlerowców w r. 1939. Na tej placówce zajął się przede wszystkim konserwacją i ozdobą zabytkowego kościoła parafialnego: sprawił nowe organy, konfesjonały, stale przy głównym ołtarzu, dwa nowe ołtarze boczne, epitafium dla ks. Meyera i tablicę pamiątkową ks. Wawrzyniaka. Wybudował cztero piętrowy Dom Katolicki, nowoczesnie urządzone i wyposażony w salę koncertową, salę posiedzeń, ogniska młodzieżowe i biura parafialne. W Domu tym skupiało się życie i praca stowarzyszeń oraz bractw parafialnych i międzyparafialnych. Przebudował i upiększył otoczenie kościoła i ple-

banii, przebudował grootę Matki Boskiej z Lourdes, wyeksponował pomnik A. Mickiewicza. W r. 1933 urządził Bibliotekę parafialną oraz czytelnię. Udzielał się także w pracy diecezjalnej jako główny duszpasterz akademicki (1934), gromadził w kościele św. Marcina studentów, organizował spotkania dyskusyjne z profesorami uniwersytetu na plebanii. Był wizytatorem nauczania religii, delegatem do Rady Wyższej św. Wincentego à Paulo (1931) oraz członkiem Najwyższej Rady Krajowej Papieskiego Dzieła Rozkrzewienia Wiary. Pełnił również funkcję konsultora Kurii Arcybiskupiej i deputata dla spraw dyscypliny w seminarium duchownym w Poznaniu. Za wszechstronną i gorliwą pracę zyskał sobie ogólne uznanie i szacunek społeczeństwa.

Aresztowany przez Niemców 9. XI. 1939, poprzez obóz wysiedleńczy w Poznaniu i Kazimierzu Biskupim, dostał się do Warszawy, gdzie podczas przechadzki z ks. Misiółkiem zmarł nagle dnia 22. VI. 1941 r. Pochowany został w grobach Księży Warszawskich na cmentarzu na Powązkach.

ks. Józef Glemp

Wzmianki biograficzne znajdują się w tezie doktorskiej: „*Dämanische...*”, Münster 1903, w Podręcznej Encyklopedii Kościelnej, Warszawa 1914, t. 39—40, s. 34, oraz rozrzucone w Miesięczniku Kościelnym Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej (1920—1939) i w Księdze Protokółów Seminarium Duchownego w Gnieźnie. Wykorzystano także wspomnienia starszych kapłanów archidiecezji gnieźnieńskiej. Nadto: Jankowski Tadeusz, Generał Stanisław Taczak — szkic biograficzny, w: „*Novum*” Nr 12 (1971) s. 230 (Wielkopolski czyn powstańczy); A. A. Poznań, Personalia KA. 9341.